

เอกสารเผยแพร่ทางวิชาการด้านป่าชุมชน
การศึกษาร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.
 (ฉบับผ่านความเห็นชอบคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๑)

๑. เรื่อง การศึกษาร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.

(ฉบับผ่านความเห็นชอบคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๑)

๒. ระยะเวลาดำเนินการ

ปี ๒๕๖๑

๓. วัตถุประสงค์ของการศึกษา/ดำเนินการ

- ๑) เพื่อรวบรวมข้อมูล ขั้นตอน วิธีการ ในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน
- ๒) เพื่อรับฟังความคิดเห็นของเครือข่ายป่าชุมชนจากทุกภาคทั่วประเทศ
- ๓) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นต่อร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชนในแต่ละหมวด
- ๔) เพื่อวิเคราะห์ขนาดพื้นที่ป่าชุมชนที่มีความเหมาะสมแต่ละภูมิภาค

๔. ผู้ดำเนินงาน

นายพิชัย เอกศิริพงษ์ นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ
 ส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้
 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕. ขั้นตอนและวิธีดำเนินการ

- ๑) วางแผนการศึกษา วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษา กลุ่มบุคคลเป้าหมาย การค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการวางแผนการเก็บข้อมูล
- ๒) การเก็บข้อมูลจากกระบวนการจัดทำร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน ตั้งแต่กรมป่าไม้เริ่มร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชนจนถึงคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๑
- ๓) ออกแบบจัดทำแบบสอบถามรับฟังความคิดเห็นจากเครือข่ายป่าชุมชน เก็บข้อมูลจากทุกภาคทั่วประเทศ นำมาวิเคราะห์ข้อมูล
- ๔) ทำการสรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ
- ๕) เรียบเรียงเป็นเอกสารงานวิจัยเพื่อเผยแพร่ต่อไป

๖. สรุปผลการดำเนินการ

สรุปการศึกษาร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.

การศึกษาร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. (ฉบับผ่านคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑) มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูล ขั้นตอน วิธีการในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. เพื่อรับฟังความคิดเห็นของเครือข่ายป่าชุมชนจากทุกภาคทั่วประเทศ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นต่อร่างดังกล่าว และเพื่อวิเคราะห์ขนาดพื้นที่ป่าชุมชนที่มีความเหมาะสม แต่ละภูมิภาคโดยประมวลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประสพการณ์การทำงาน และการใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ซึ่งทำการสุ่มตัวอย่างจากสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนทั่วทุกภาคของประเทศ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีทางสถิติ หาค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางและการบรรยายโดยวิธีพรรณนาวิจารณ์ ซึ่งจากผลการ ศึกษาสรุปได้ดังนี้

๑. สรุปผลการศึกษา รวบรวมข้อมูล ขั้นตอนวิธีการในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.

จากการประมวลวิเคราะห์ความเป็นมาของการดำเนินงานด้านป่าชุมชนพบว่า ชุมชนหลายแห่งได้พึ่งพิงป่า ตามวิถีชีวิตของชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นการใช้ประโยชน์จากป่า และช่วยดูแลรักษาป่ามาตั้งแต่อดีต ซึ่งกรมป่าไม้ได้ทำการส่งเสริมงานด้านป่าชุมชนมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๐ ซึ่งในระยะแรกจะส่งเสริมให้ชุมชนปลูกไม้ใช้สอยตามหัวไร่ปลายนา และที่สาธารณะประโยชน์ จนในปลายปี พ.ศ. ๒๕๔๒ จึงมีการจัดตั้งโครงการป่าชุมชน ตามแนวทางของกรมป่าไม้ขึ้นเป็นครั้งแรก จนถึงปัจจุบัน (๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑) รวมมีการจัดตั้งป่าชุมชนแล้วจำนวน ๑๓,๓๔๗ หมู่บ้าน เนื้อที่ ๖,๕๙๖,๖๒๙-๒-๑๐ ไร่ ในขณะที่มีความพยายามผลักดันร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชนขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ แต่เนื่องจากเป็นกฎหมายที่กระทบต่อชุมชนและสังคมโดยรวม และสถานะทางการเมืองของไทย ทำให้ไม่สามารถออกกฎหมายดังกล่าวได้ จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๕๔ สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศร่วมกับกรมป่าไม้ จึงได้ยกร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน เสนอเป็นกฎหมายของรัฐบาลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

คณะสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศร่วมกับกรมป่าไม้ได้ยกร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. เมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๕๔ โดยได้จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นผ่านโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่องร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๙ จากนั้นเสนอคณะกรรมการประสานงานร่วม ๓ ฝ่าย (ครม. สนช. สปท.) พิจารณาให้ความเห็นชอบในหลักการ แต่เนื่องจากเป็นกฎหมายที่กระทบหลายฝ่ายสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจึงแจ้งเวียนหน่วยงานต่างๆ ให้ความเห็นกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงจัดประชุมเพื่อพิจารณาข้อเสนอจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐ และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยกรมป่าไม้ได้จัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชนพ.ศ. ก่อนนำเสนอคณะรัฐมนตรีต่อไป รวมทั้งจัดทำหลักเกณฑ์การตรวจสอบความจำเป็นในการตราพระราชบัญญัติใช้คลิษัตตามมาตรา ๓/๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้เสนอร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. ถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาเสนอ

คณะรัฐมนตรีโดยคณะรัฐมนตรีได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. โดยมีมติเห็นชอบหลักการร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ มี ๙ หมวด ๓๑ มาตรา โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

๑) วัตถุประสงค์การจัดตั้ง กำหนดให้การจัดตั้งป่าชุมชนต้องเป็นไปเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความหลากหลายทางชีวภาพและสภาวะแวดล้อม การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชน อย่างสมดุลและยั่งยืน การฟื้นฟูที่ป่าในเขตป่าชุมชนโดยการปลูกป่าทดแทน การเสริมสร้างความร่วมมือทุกภาคส่วนในการจัดการป่าชุมชน และพื้นที่ป่าที่มีการจัดตั้งเป็นป่าชุมชนตามพระราชบัญญัตินี้แล้วให้คงอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เว้นแต่พระราชบัญญัตินี้จะได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น (ร่างมาตรา ๕ และร่างมาตรา ๖)

๒) คณะกรรมการนโยบายป่าชุมชน กำหนดให้ประกอบด้วยกรรมการจำนวน ๒๑ คน โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นประธานกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ในการเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายในการจัดตั้ง การจัดการ ป่าชุมชน และเครือข่ายป่าชุมชน หรือพิจารณาให้ความเห็นในเรื่องที่เกี่ยวกับป่าชุมชน เสนอแนะในการออกกฎกระทรวง กำหนดระเบียบ จัดทำรายงานเกี่ยวกับสภาพโดยรวมของป่าชุมชนทั่วประเทศ พร้อมทั้งเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีปีละหนึ่งครั้ง พิจารณาอุทธรณ์ เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดงบประมาณ มาตรการหรือกลไกทางการเงิน (ร่างมาตรา ๓๖ ถึงร่างมาตรา ๑๓)

๓) คณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัด กำหนดให้ประกอบด้วยกรรมการจำนวน ๒๐ คน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาและประกาศคำขอการจัดตั้งป่าชุมชน เพิ่ม ลด หรือเพิกถอนป่าชุมชน ตรวจสอบรายละเอียดที่ระบุในคำขอจัดตั้งเป็นป่าชุมชน ถอดถอนกรรมการจัดการป่าชุมชน แต่งตั้งและถอดถอนเจ้าหน้าที่ป่าชุมชน พิจารณาอุทธรณ์มติการให้พ้นจากการเป็นสมาชิกป่าชุมชน พิจารณาอนุมัติแผนจัดการป่าชุมชน พิจารณาให้ความเห็นชอบข้อบังคับของคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน ให้คำแนะนำปรึกษา และความช่วยเหลือทางวิชาการต่อคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผล การจัดการป่าชุมชนในจังหวัดแล้ว จัดทำรายงานเสนอคณะกรรมการ นโยบายป่าชุมชนอย่างน้อย ปีละหนึ่งครั้ง (ร่างมาตรา ๑๔ และร่างมาตรา ๑๕)

๔) หลักเกณฑ์การขอจัดตั้งป่าชุมชน กำหนดให้ชุมชนท้องถิ่นใดที่อยู่ใกล้พื้นที่ป่าหรือพื้นที่อื่นของรัฐ ซึ่งอยู่นอกเขตป่าอนุรักษ์ อยู่ใกล้และอยู่ในสภาพที่จะดูแลรักษาป่าได้ หากประสงค์จะจัดตั้งป่าชุมชนในท้องที่นั้น ให้บุคคลซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ขึ้นไป ที่มีภูมิลำเนาในท้องที่นั้นไม่น้อยกว่าห้าปี และสามารถดูแลรักษาป่าที่จะขอจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้จำนวนตั้งแต่ห้าสิบคนขึ้นไป ตั้งตัวแทนยื่นคำขอเป็นหนังสือต่อคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดแห่งท้องที่ที่ป่านั้นตั้งอยู่ เพื่อขอจัดตั้งป่าชุมชนได้ และหากเป็นพื้นที่อื่นของรัฐที่ประสงค์มาจัดตั้งป่าชุมชน จะต้องมิหนังสือยินยอมจากหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจอนุญาตตามกฎหมายนั้น ๆ ให้ชุมชนนำพื้นที่ดังกล่าวไปจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้

นอกจากนี้ในพื้นที่ป่าชุมชนจะต้องกำหนดบริเวณเพื่อการอนุรักษ์ และบริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์ หรือบริเวณเพื่อการอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว โดยให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชน และวัตถุประสงค์ของป่าชุมชน และการจัดตั้งป่าชุมชนมีผลเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว (ร่างมาตรา ๒๐ ถึงร่างมาตรา ๒๖)

๕) การจัดการป่าชุมชน กำหนดให้คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนและสมาชิกป่าชุมชนมีอำนาจหน้าที่จัดการป่าชุมชน โดยสมาชิกป่าชุมชนมีสิทธิใช้ประโยชน์จากผลผลิตและบริการจากป่าชุมชน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การนันทนาการในบริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์ การเก็บหาของป่า การทำไม้ในบริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์ให้ทำได้ตามความจำเป็นในการดำรงชีพและการใช้สอยของสมาชิกป่าชุมชน หรือใช้ในกิจกรรมสาธารณะภายในชุมชนนั้น และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอื่นในเขตป่าชุมชนที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีพ ทั้งนี้ การใช้ประโยชน์จากผลผลิตและบริการป่าชุมชนของสมาชิกป่าชุมชนให้เป็นไปตามระเบียบ ที่คณะกรรมการนโยบายป่าชุมชนกำหนด และบุคคลใดที่มีใช้สมาชิกป่าชุมชนมีสิทธิใช้ประโยชน์ จากผลผลิตและบริการป่าชุมชนให้เป็นไปตามข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนที่คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนกำหนดตามมาตรา ๒๙ (๑) นอกจากนี้ได้กำหนดให้บุคคลชำระเงินค่าธรรมเนียม ค่าตอบแทนหรือค่าบริการเนื่องในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน โดยเงินที่เก็บได้ดังกล่าวเงินที่มีผู้บริจาคเงินสนับสนุนจากรัฐบาล และเงินรายได้อื่น ๆ ให้เก็บรักษาไว้ใช้จ่ายในกิจกรรมการจัดการป่าชุมชน โดยไม่ต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน (ร่างมาตรา ๒๗ ถึงร่างมาตรา ๓๙ และร่างมาตรา ๕๕)

๖) การควบคุมดูแลป่าชุมชน กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ป่าชุมชน และกำหนดห้ามกระทำการภายในป่าชุมชน คือ ห้ามทำไม้ในบริเวณเพื่อการอนุรักษ์ ห้ามใช้ เป็นที่อยู่อาศัยหรือที่พำนัก ห้ามบุคคลใดก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า ชุดหาแร่ ล่าสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง หรือกระทำการด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่ สภาพป่าชุมชน เว้นแต่เป็นการกระทำตาม มาตรา ๓๓ หรือตามที่พระราชบัญญัตินี้บัญญัติให้กระทำได้ ทั้งยังกำหนดเกี่ยวกับการอนุญาตให้บุคคลเข้าไปกระทำการใด ๆ เพื่อการศึกษา ค้นคว้า วิจัย หรือสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพ (ร่างมาตรา ๔๐ ถึงร่างมาตรา ๕๐)

๗) การเพิกถอนป่าชุมชน กำหนดให้อธิบดีกรมป่าไม้มีอำนาจสั่งเพิกถอนป่าชุมชน ทั้งแปลงหรือแต่บางส่วนได้ ซึ่งการเพิกถอนป่าชุมชนให้มีผลเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ในกรณีที่มีใช้การเพิกถอนป่าชุมชนทั้งแปลงให้มีแผนที่แสดงแนวเขตที่เปลี่ยนแปลงแนบท้ายประกาศด้วย หากเป็นกรณีป่าชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่อื่นของรัฐ เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาที่หน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่นั้น กำหนดหรือสิ้นสุดโดยเงื่อนไขอื่นใดตามที่ตกลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ให้ถือเป็นการเพิกถอนป่าชุมชนโดยทันที ทั้งนี้ ทรัพย์สินส่วนกลางของป่าชุมชนที่ถูกเพิกถอนหากเป็นอสังหาริมทรัพย์ให้ตกเป็นของแผ่นดิน ส่วนที่เป็นสังหาริมทรัพย์ให้กรมป่าไม้เก็บไว้เพื่อใช้ในกิจการจัดการป่าชุมชน (ร่างมาตรา ๕๑ ถึงร่างมาตรา ๕๔)

๘) บทกำหนดโทษ กำหนดโทษอาญาสำหรับผู้ฝ่าฝืนระเบียบของคณะกรรมการนโยบายป่าชุมชน และข้อบังคับของคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน และกำหนดโทษอาญาสำหรับผู้กระทำการฝ่าฝืนการทำให้ไม้ในบริเวณเพื่อการอนุรักษ์ ใช้เป็นที่อยู่อาศัยหรือที่ทำกิน หรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าชุมชน รวมทั้งกำหนดให้บรรดาไม้หรือของป่าที่ได้มา หรือมีไว้เป็นความผิด หรือทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ริบเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าจะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ก็ตาม (ร่างมาตรา ๕๖ ถึงร่างมาตรา ๖๒)

๙) บทเฉพาะกาล กำหนดบทเฉพาะกาลรองรับให้ใบอนุญาต อาชญาบัตรและประทานบัตร ตามกฎหมายว่าด้วยแร่ หรือสัมปทานตามกฎหมายว่าด้วยปิโตรเลียม ซึ่งได้ออกให้แก่บุคคลใดไว้แล้ว ก่อนวันที่อธิบดีกรมป่าไม้ประกาศการอนุมัติจัดตั้งป่าชุมชนในราชกิจจานุเบกษา ตามความในมาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ให้ยังคงใช้ได้ต่อไปเท่าที่กำหนดอายุใบอนุญาต อาชญาบัตร และประทานบัตร หรือสัมปทานนั้น ๆ และกำหนดให้พื้นที่ป่าที่มีการจัดตั้งป่าชุมชนแล้ว ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งได้ออกก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ ใช้บังคับและยังมีอายุโครงการอยู่ให้ถือว่าได้รับอนุมัติจัดตั้งเป็นป่าชุมชนโดยพระราชบัญญัตินี้ อีกทั้งยังกำหนดให้มีการออกกฎกระทรวง และระเบียบเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ภายในระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ (ร่างมาตรา ๖๓ ถึงร่างมาตรา ๗๑)

๒. สรุปผลการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูล จากการสำรวจความคิดเห็นต่อร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.

จากการศึกษาความเห็นของสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๙๔ คน สรุปได้ดังนี้

๒.๑ ข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่างของสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่าง

สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ ๘๘.๔) อยู่ในช่วงอายุ ๕๑ – ๖๐ ปี (ร้อยละ ๕๕.๘) โดยมีตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน (ร้อยละ ๖๗.๘) มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๖) หรือเทียบเท่า (ร้อยละ ๔๗.๗) และในชุมชนเคยมีกิจกรรมด้านป่าชุมชนร่วมกับทางราชการมากที่สุด (ร้อยละ ๗๔.๓) และมีป่าสงวนแห่งชาติตั้งอยู่ใกล้เคียงชุมชนมากที่สุด (ร้อยละ ๗๓.๖) ซึ่งส่วนใหญ่รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับการร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. (ร้อยละ ๘๓.๔) และสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่าง เกือบทั้งหมดเห็นควรมีพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. เพื่อบังคับใช้ (ร้อยละ ๙๙.๕) และเห็นว่าป่าชุมชนมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน (ร้อยละ ๘๓.๗) เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความหลากหลายทางชีวภาพ และสภาวะแวดล้อม (ร้อยละ ๗๘.๙) เพื่อฟื้นฟูป่าในเขตป่าชุมชนโดยการปลูกป่าทดแทน (ร้อยละ ๗๔.๙) เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณีที่หลากหลายของชุมชนในการอนุรักษ์ การฟื้นฟู การพัฒนา การควบคุมดูแล (ร้อยละ ๗๓.๙) และการเสริมสร้างความร่วมมือทุกภาคส่วนในการจัดการป่าชุมชน (ร้อยละ ๖๕.๘)

๒.๒ ความเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งป่าชุมชนตามร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.

สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่าง เห็นว่า ควรจัดตั้งป่าชุมชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ มากที่สุด (ร้อยละ ๙๒.๓) พื้นที่ป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ (ร้อยละ ๘๐.๓) และพื้นที่อื่นๆของรัฐ (ร้อยละ ๔๒) รองลงมา โดยเห็นด้วยกับการจัดตั้งป่าชุมชนได้เฉพาะนอกเขตป่าอนุรักษ์ (ร้อยละ ๓๑.๒) และเห็นด้วยกับการมิให้จัดตั้งป่าชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๑ และ ๒ (ร้อยละ ๖๑.๖) สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการกำหนดให้บุคคลที่ยื่นคำขอจัดตั้งป่าชุมชน ต้องมีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปี บริบูรณ์ขึ้นไป และมีภูมิลำเนาในท้องที่ไม่น้อยกว่า ๕ ปี (ร้อยละ ๘๓.๙) และเห็นด้วยกับการกำหนดให้มีการอุทธรณ์มติเกี่ยวกับการมิให้จัดตั้งป่าชุมชน (ร้อยละ ๖๐.๘) และมีความเห็นว่าควรปิดประกาศคำขอจัดตั้งป่าชุมชน ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน (ร้อยละ ๘๖.๓) มากที่สุด รองลงมาคือ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล (ร้อยละ ๓๙.๙) และที่ทำการกำนันท้องที่ (๓๒.๑) สำหรับความเห็นเกี่ยวกับป่าชุมชนที่จัดตั้งก่อนแล้วโดยกรมป่าไม้ และยังไม่สิ้นสุดอายุโครงการถือว่าได้รับอนุมัติให้จัดตั้งเป็นป่าชุมชนตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ นั้น สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดเห็นด้วย (ร้อยละ ๙๔.๓)

๒.๓ ความเห็นเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน ตามร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.

สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับการกำหนดให้พื้นที่ป่าชุมชน จะต้องกำหนดบริเวณเพื่อการอนุรักษ์และบริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์ หรือบริเวณเพื่อการอนุรักษ์ เพียงอย่างเดียว (ร้อยละ ๘๓) และเห็นด้วยกับการที่แผนการจัดการป่าชุมชนที่ได้รับการอนุมัติจาก คณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดควรมีระยะเวลาบังคับใช้ (ร้อยละ ๓๒.๖) และมีความเห็นว่า คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนควรเป็นผู้มีหน้าที่ในการจัดทำหลักเขต ป้าย หรือเครื่องหมายอื่น แสดงแนวเขตป่าชุมชน บริเวณเพื่อการอนุรักษ์และบริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์เพื่อให้ประชาชนเห็นได้ว่าเป็นเขตป่าชุมชน (ร้อยละ ๙๐.๓) รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ป่าชุมชน (ร้อยละ ๓๕.๔ และพนักงานเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ ๕๓.๓) สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วยกับการอนุญาตให้ทำไม้เพื่อการดำรงชีพ การใช้สอย และเพื่อกิจกรรมสาธารณะภายในชุมชน สามารถกระทำได้ในบริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนเท่านั้น (ร้อยละ ๘๔.๔) โดยมีความเห็นว่าคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน ควรเป็นผู้กำหนดแผนการจัดการป่าชุมชนมากที่สุด (ร้อยละ ๙๒) รองลงมาคือ สมาชิกป่าชุมชน (ร้อยละ ๖๘.๖) และเจ้าหน้าที่ป่าชุมชน (ร้อยละ ๖๔.๓) สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด (ร้อยละ ๙๓) เห็นด้วยกับการกำหนดให้ป่าชุมชนสามารถมีเงินรายได้และทรัพย์สินส่วนกลางเพื่อใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชน และเห็นด้วยกับการกำหนดให้ทรัพย์สินส่วนกลางของประชาชนที่ถูกเพิกถอนในส่วนที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ให้กรมป่าไม้เก็บรักษาไว้เพื่อใช้ในการจัดการป่าชุมชน (ร้อยละ ๖๙.๓)

๒.๔ ความเห็นเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับการทำไม้เพื่อการดำรงชีพ การใช้สอย เพื่อกิจกรรมสาธารณะภายในชุมชน สามารถกระทำได้ในบริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนเท่านั้น (ร้อยละ ๘๒.๒) และเห็นด้วยกับการกำหนดให้มีการนันทนาการและการท่องเที่ยวเชิง

นิเวศในป่าชุมชน (ร้อยละ ๙๒.๔) การกำหนดให้ในป่าชุมชนห้ามใช้เป็นที่อยู่อาศัยหรือเป็นพื้นที่ทำกิน (ร้อยละ ๘๕.๖) การอนุญาตให้ชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรอื่นๆ ในป่าชุมชนได้ (ร้อยละ ๘๙.๔) รวมทั้งเห็นว่าคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนควรเป็นผู้อนุญาตให้บุคคลทั่วไปเข้าไปทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัย หรือสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพในเขตป่าชุมชนมากที่สุด (ร้อยละ ๘๖.๒) รองลงมาคือ คณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัด (ร้อยละ ๖๔.๖) และเจ้าหน้าที่ป่าชุมชน (ร้อยละ ๖๔.๑)

๒.๕ ความเห็นเกี่ยวกับการควบคุมป่าชุมชนตามร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.

สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับการที่ป่าชุมชนต้องถูกเพิกถอนเมื่อคณะกรรมการป่าชุมชนทอดทิ้งไม่จัดการป่าชุมชนอย่างต่อเนื่องติดต่อกันเป็นระยะเวลา ๑ ปี โดยไม่มีเหตุอันควร (ร้อยละ ๕๘) แต่มีบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับกรณีดังกล่าว (ร้อยละ ๓๓.๓) สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับการกำหนดให้มีบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดฝ่าฝืนกฎหมายข้อบังคับในป่าชุมชน (ร้อยละ ๙๖.๕) โดยเห็นว่า คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน ควรเป็นผู้มีอำนาจในการจับกุมผู้ฝ่าฝืนกฎหมายข้อบังคับของคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน มากที่สุด (ร้อยละ ๙๐.๓) รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ป่าชุมชน (ร้อยละ ๓๑.๑) และพนักงานเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ ๖๑.๖) โดยสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า คณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัด ควรมีหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษา ช่วยเหลือ คณะกรรมการป่าชุมชน มากที่สุด (ร้อยละ ๘๔.๒) รองลงมาคือ ควรมีหน้าที่ควบคุมดูแลการจัดการป่าชุมชน (ร้อยละ ๖๙.๑) หรือเพิกถอนป่าชุมชน (ร้อยละ ๖๘.๖) อนุมัติแผนการจัดการป่าชุมชน (ร้อยละ ๖๒.๖) ถอดถอนคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน (ร้อยละ ๕๓.๘) และแต่งตั้งและถอดถอนเจ้าหน้าที่ป่าชุมชน (ร้อยละ ๕๑) ตามลำดับ สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับการกำหนดให้บรรดาไม้และของป่าที่ได้มาจากป่าชุมชนไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม ค่าภาคหลวง หรือค่าใช้จ่ายในการบำรุงตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ และกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ (ร้อยละ ๙๖.๙) รวมทั้งเห็นว่าควรมีการกำหนดระยะเวลาในการออกกฎหมายลำดับรองภายในระยะเวลา ๑๘๐ วัน นับจากวันที่พระราชบัญญัตินี้บังคับใช้ (ร้อยละ ๕๑.๕)

๒.๖ ความเห็นเกี่ยวกับความพร้อมของชุมชนในการจัดตั้งป่าชุมชนตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.

สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความพร้อมในการจัดตั้งและบริหารจัดการป่าชุมชนตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. โดยสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความพร้อมในระดับมาก (ร้อยละ ๙๓.๖) มากที่สุด รองลงมาคือ ระดับปานกลาง (ร้อยละ ๒๒.๒) และระดับน้อย (ร้อยละ ๐.๓)

๓. สรุปผลการศึกษา วิเคราะห์ขนาดพื้นที่ป่าชุมชนที่มีความเหมาะสมแต่ละภูมิภาค

จากการสอบถามสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละภูมิภาค รวม ๓๙๘ คน สรุปผลได้ดังนี้

สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่าง ภาคเหนือ ส่วนใหญ่ เห็นว่าขนาดพื้นที่ป่าชุมชนที่เหมาะสมควรมีขนาด ๑๐๐-๑,๐๐๐ ไร่ (ร้อยละ ๔๘.๕๔) รองลงมาคือ ขนาดไม่เกิน ๑๐๐ ไร่ (ร้อยละ ๒๒.๘๑)

สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่าง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่ เห็นว่าขนาดพื้นที่ป่าชุมชนที่เหมาะสม ควรมีขนาด ๑๐๐-๑,๐๐๐ ไร่ (ร้อยละ ๕๐.๓๖) รองลงมาคือ ขนาดไม่เกิน ๑๐๐ ไร่ (ร้อยละ ๓๔.๘๔)

สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่าง ภาคกลาง ส่วนใหญ่ เห็นว่าขนาดพื้นที่ป่าชุมชนที่เหมาะสมควรมีขนาด ๑๐๐-๑,๐๐๐ ไร่ (ร้อยละ ๕๐.๐๐) รองลงมาคือ ขนาดไม่เกิน ๑๐๐ ไร่ (ร้อยละ ๒๕.๐๐)

สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนกลุ่มตัวอย่าง ภาคใต้ ส่วนใหญ่ เห็นว่าขนาดพื้นที่ป่าชุมชนที่เหมาะสมควรมีขนาด ๑๐๐-๑,๐๐๐ ไร่ (ร้อยละ ๖๐.๔๓) รองลงมาคือ ขนาดไม่เกิน ๑๐๐ ไร่ (ร้อยละ ๓๔.๘๘)

จากการศึกษาวิเคราะห์ฐานข้อมูลป่าชุมชน กรมป่าไม้ (ที่มา: กรมป่าไม้, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑) ทราบว่าป่าชุมชนที่จัดตั้งตามแนวทางของกรมป่าไม้ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๒ ถึงปัจจุบัน (มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๑) รวม ๑๑,๑๑๔ หมู่บ้าน ๖.๐๙ ล้านไร่ โดยมีค่าเฉลี่ยขนาดพื้นที่จำนวน ๕๕๐ ไร่ต่อหมู่บ้าน โดยมีขนาดพื้นที่ป่าชุมชนอยู่ช่วง ๑ - ๒,๐๐๐ ไร่ จำนวน ๑๐,๔๘๙ หมู่บ้าน ช่วง ๒,๐๐๑ - ๕,๐๐๐ ไร่ จำนวน ๔๖๓ หมู่บ้าน โดยแบ่งภูมิภาคได้ดังนี้

ภาคเหนือ	- มีขนาดพื้นที่ป่าชุมชนไม่เกิน ๒,๐๐๐ ไร่ จำนวนร้อยละ ๘๘.๑๑
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	- มีขนาดพื้นที่ป่าชุมชนไม่เกิน ๒,๐๐๐ ไร่ จำนวนร้อยละ ๙๘.๖๙
ภาคกลาง	- มีขนาดพื้นที่ป่าชุมชนไม่เกิน ๒,๐๐๐ ไร่ จำนวนร้อยละ ๙๔.๑๐
ภาคใต้	- มีขนาดพื้นที่ป่าชุมชนไม่เกิน ๒,๐๐๐ ไร่ จำนวนร้อยละ ๙๘.๑๐

จากผลการเสวนาทางวิชาการ เรื่อง “ป่าชุมชน.... ขนาดพื้นที่เท่าไรดี จึงเหมาะสม” เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐ ณ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ยังไม่สามารถสรุปได้ชัดเจนว่าป่าชุมชนควรมีขนาดเท่าใดจึงจะเหมาะสมเพราะมีปัจจัยหลายปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องเช่นลักษณะภูมิประเทศศักยภาพของชุมชนความสมัครใจของชุมชนและวัตถุประสงค์ของการจัดการป่าชุมชน เป็นต้น

ผู้ศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า เนื่องจากการจัดการป่าชุมชนของราษฎรในชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ ศักยภาพของแต่ละชุมชน และจิตสำนึกในการใช้ประโยชน์และการจัดการป่าชุมชนภายใต้เงื่อนไขการควบคุม ดูแล รักษา หรือบำรุงป่า กรมป่าไม้จึงควรกำหนดขนาดพื้นที่ป่าชุมชน ไม่ควรให้ราษฎรในชุมชนใช้ประโยชน์ในขอบเขตพื้นที่ที่กว้างขวางมากเกินไป เพราะอาจเป็นสาเหตุทำให้เกิดกรณีการมีส่วนได้ส่วนเสียอย่างไม่เป็นธรรม และอาจส่งผลกระทบถึงการจัดการป่าชุมชนอย่างไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ดังนั้น ขนาดพื้นที่ป่าชุมชนที่เหมาะสมกับการดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชนตามแนวทางของกรมป่าไม้ ควรมีขนาดพื้นที่ป่าชุมชนไม่เกิน ๒,๐๐๐ ไร่ต่อหมู่บ้าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ ความเหมาะสมและศักยภาพของแต่ละชุมชน รวมทั้งบทบาทที่แสดงให้เห็นถึงการดูแลรักษาป่าชุมชนมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพื่อประโยชน์สูงสุดในการจัดการป่าชุมชนของราษฎรในพื้นที่ร่วมกับภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรมและความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้อย่างยั่งยืน

๗. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑) มีข้อมูล ขั้นตอน วิธีการ ในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน ฉบับคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๑ เพื่อเป็นข้อมูลตัวอย่างให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทำการศึกษา
- ๒) ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล ความคิดเห็นต่อร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชนในแต่ละหมวด สามารถใช้เป็นแนวทางในการร่างกฎกระทรวง ระเบียบ คณะกรรมการนโยบายป่าชุมชน และระเบียบคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัด
- ๓) ใช้เป็นข้อมูล แนวทางในการร่างกฎกติกาป่าชุมชนในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
- ๔) สามารถนำผลการศึกษาวิจัยมาประยุกต์ใช้กับการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนของกรมป่าไม้ในปัจจุบัน เพื่อพัฒนารูปแบบ กระบวนการจัดการป่าชุมชน ภายใต้ระเบียบกฎหมายที่มีอยู่